

SPREMENJEN PRAVNI POLOŽAJ DELOVNIH INVALIDOV

Miran Kalčič*

UDK: 349.2-056.26

Povzetek: Invalidsko zavarovanje je kot ustavna kategorija del sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Z drugimi panogami socialnega zavarovanja predstavlja poleg obveznega zdravstvenega, pokojninskega in zavarovanja za primer brezposelnosti, pomemben del sistema socialne varnosti. Predstavlja tudi najpomembnejši del pravne ureditve varstva invalidov. Pravna ureditev bo v prispevku analizirana z vidika sprememb po ZPIZ-2.

Ključne besede: delovni invalid, invalidsko in pokojninsko zavarovanje, invalidnost, invalidska pokojnina, bolezen, poklicna bolezen, poškodba pri delu, poklicna rehabilitacija, krajši delovni čas, delovno mesto, nadomestilo za invalidnost

THE CHANGED LEGAL POSITION OF PERSONS WITH WORK-RELATED DISABILITIES

Abstract: Disability insurance is a constitutional right and as such constitutes a part of the compulsory pension and disability insurance. Together with other branches of social insurance (the compulsory health, pension and unemployment insurance), it is an important part of the social security system. It represents the most important part of the legal system providing protection for persons with work-related disabilities. In this paper the respective legal regulation will be analysed from the perspective of the changes introduced by the Pension and Disability Insurance Act-2

* Miran Kalčič, univ. dipl. prav., izvršni direktor in član upravnega odbora ZVD, Zavod za varstvo pri delu d.d., Ljubljana

Miran.Kalcic@zvd.si

Miran Kalčič, LL, Member of the Management Board and Executive Director, Institute of Occupational Safety Ltd., Slovenia

Key words: *disability and pension insurance, disability, disability pension, sickness, not work-related injury, injury at work, occupational disease, occupational rehabilitation, shorter working hours, workplace, disability benefit*

1. UVOD

Invalidsko zavarovanje, ki je urejeno z zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, krije zavarovani primer nastanka delovne invalidnosti. Deluje preventivno, saj s pravočasnimi ukrepi preprečuje popolno izgubo delovne zmožnosti, hkrati pa z vrsto institutov zagotavlja ohranitev zaposlitve, preprečuje izgubo zaposlitve in omogoča napredovanje v zaposlitvi tistim zavarovancem, pri katerih spremembe v zdravstvenem stanju že vplivajo na njihovo delovno zmožnost. To je temeljni namen invalidskega zavarovanja, ki se uresničuje s pravicami na podlagi invalidnosti, na prvem mestu s pravico do poklicne rehabilitacije, pravico do preместitve na drugo ustrezno delovno mesto in pravico do dela s krajšim delovnim časom.

Ob tem zavarovancem invalidsko zavarovanje v primeru izgube delovne zmožnosti zagotavlja pravico do invalidske pokojnine, zavarovancem, ki pa so pridobili pravice na podlagi invalidnosti pa s sistemom nadomestil za invalidnost, ustrežnejši materialni in socialni položaj v zaposlitvi ali v času čakanja na zaposlitev.

Pravna ureditev pravic iz obveznega invalidskega zavarovanja, ki ima v Republiki Sloveniji tako kot pokojninsko zavarovanje v pravno urejevalnem smislu dolgoletno tradicijo, je bilo nazadnje temeljito reformirano v okviru reforme pokojninskega sistema v letu 2000 z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-1.¹ Določbe, ki so urejale invalidsko zavarovanje in pravice na podlagi invalidnosti, pa so se začele zaradi povezanosti z uveljavitvijo novih predpisov o varnosti in zdravju pri delu in delovnih razmerij, uporabljati šele s 1. januarjem 2003.

Takrat reformirana pravna ureditev obveznega invalidskega zavarovanja, ki je bila zadosti korenita in je temeljito posegla v sistem in institute invalidskega zavarovanja, daje pričakovane učinke. Zato zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil uveljavljen s 1. januarjem 2013 – ZPIZ-2², ni bistveno posegel

¹ Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 109/2006 – ZPIZ-1-UPB4.

² Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Uradni list RS, št. 96/2012 – ZPIZ-2.

v sistem invalidskega zavarovanja, temveč le v nekatere podlage za pridobitev pravic, pogoje in institute pravne ureditve invalidskega zavarovanja. Tehnično je natančneje definiral poklicno invalidnost ter uvedel nov pojem preostale delovne zmožnosti, skratka uredil je nekatere institute na ustrežnejši način. Splošne pogoje za pridobitev pravic na podlagi invalidnosti, vključno s pogoji za pridobitev pravice do invalidske pokojnine, pa je glede pogojev starosti izenačil z novimi pogoji za pridobitev pravice do starostne pokojnine.

Dopolnil je ureditev pravice do poklicne rehabilitacije in določil stimulatивnejšo odmero nekaterih nadomestil za invalidnost, ki gredo delovnim invalidom v času trajanja poklicne rehabilitacije in dela na drugem delovnem mestu. Poleg navedenih posegov v pravno ureditev invalidskega zavarovanja, je ukinil zavarovani primer telesne okvare, v sistemu pa je začasno, do ureditve v predpisih, ki urejajo varstvo invalidov, še ohranil ureditev telesne okvare, ki je posledica poškodbe pri delu in poklicne bolezni, kot pravico iz invalidskega zavarovanja. Drugače so urejeni tudi kontrolni pregledi in izvedenski organi ter njihovo sodelovanje z izvedenskimi organi zdravstvenega zavarovanja in izvajalci medicine dela. Novi zakon pa je odpravil tudi nekatere tehnične pomanjkljivosti, ki so se izkazale v praksi izvajanja zavarovanja.

V nadaljevanju bodo predstavljeni nekateri elementi pravne ureditve obveznega invalidskega zavarovanja in najpomembnejše novosti v pravni ureditvi pravic na podlagi invalidnosti, ki pa bistveno ne spreminjajo položaja delovnih invalidov v sistemu obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

2. PРАВNA PODLAGA IN UMEŠČENOST INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA V SISTEM PIZ

Pokojninsko in izrecno tudi invalidsko zavarovanje je utemeljeno na drugem odstavku 50. člena Ustave RS³, v skladu s katerim je država dolžna urediti to vrsto socialnega zavarovanja in skrbeti za njegovo delovanje. Hkrati s tem je v prvem odstavku navedenega člena pravica do pokojnine, vključujoč pravico do invalidske pokojnine, določena tudi kot temeljna ustavna pravica, saj pravica do socialne varnosti vključuje tudi pravico do pokojnine. Invalidsko zavarovanje je posebna

³ Ustava RS, št. 33/91-1, 42/97, 66/00 in 24/03. Glej 50. člen, pa tudi 52. člen, kjer so določene pravice invalidov – pravica do varstva in usposabljanja za delo.

panoga socialnega zavarovanja in sestavni del sistema obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Krog zavarovancev je enak kot v obveznem pokojninskem zavarovanju, kar pomeni, da so zavarovanci vse poklicno aktivne osebe, za katere je zavarovanje obvezno.

Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanje ureja ZPIZ-2 na enak način kot je bil urejen v reformnem ZPIZ-1. Sistem obsega poleg obveznega pokojninskega zavarovanja še obvezno invalidsko zavarovanje, ki temeljita na podlagi medgeneracijske solidarnosti, pa tudi poklicno in prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje oseb, ki so vključene v obvezno zavarovanje.⁴ Obvezno invalidsko zavarovanje je torej relevanten del obveznega, pogojno rečeno, državnega zavarovanja, ki ga je država nazadnje uredila z veljavnim ZPIZ-2.

3. NAMEN, ZAVAROVANI PRIMERI IN PRAVICE NA PODLAGI INVALIDNOSTI

3.1. Namen invalidskega zavarovanja

Obvezno invalidsko zavarovanje je enoten sistem zavarovanja, ki krije invalidnost ne glede na vzrok za nastanek invalidnosti. To pomeni, da obvezno invalidsko zavarovanje zajema poklicne in nepoklicne vzroke za nastanek invalidnosti, to je za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni (poklicni riziki) in za primer poškodbe zunaj dela in bolezni (splošni riziki).⁵

Invalidsko zavarovanje, ki pokriva poklicne in splošne rizike, obsega:

- zavarovanje, katerega namen je zagotoviti invalidsko pokojnino v primeru splošne izgube delovne oziroma poklicne zmožnosti ter v primeru zmanjšane oziroma spremenjene delovne zmožnosti, ko zaradi starosti zavarovanca ni možna poklicna rehabilitacija ali (nadaljnja) zaposlitev brez poklicne rehabilitacije in
- zavarovanje, katerega namen je zagotoviti usposobitev, poklicno rehabilitacijo, nadaljevanje zaposlitve, novo zaposlitev ali napredovanje v zaposlitvi zavarovanca, v primeru, ko pri njem pride do poklicne invalidnosti, zmanjšane ali spremenjene delovne zmožnosti ob preostali delovni zmožnosti.

⁴ Kjer velja načelo generalizacije kroga zavarovancev.

⁵ Poklicni in nepoklicni vzroki za invalidnost.

Invalidsko zavarovanje, urejeno v ZPIZ-2, temelji na istih sistemskih načelih, kot je to veljalo za pravno ureditev v ZPIZ-1.⁶

3.2. Zavarovani primeri in nabor pravic v ZPIZ-2

V okviru obveznega invalidskega zavarovanja se zagotavlja zavarovancem vnaprej določene pravice za primer zavarovanih primerov, in sicer:

- izgube in
- zmanjšanja delovne zmožnosti - invalidnosti kot posledice poklicnih in nepoklicnih vzrokov za njen nastanek.⁷

Na podlagi zavarovanih primerov se ob izpolnjevanju z zakonom določenih pogojev pridobijo pravice iz invalidskega zavarovanja.

Med pravice iz invalidskega zavarovanja je treba v širšem pomenu šteti tudi pravico do invalidske pokojnine, ki jo zavarovanec pridobi na podlagi izgube delovne zmožnosti (invalidnosti), čeprav v ZPIZ-2 ni več urejena med pravicami na podlagi invalidnosti, temveč je urejena med pravicami do pokojnine, in sicer starostne, predčasne, delne, vdovske in družinske pokojnine.⁸

⁶ Temelji na načelu:

- enotnosti sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja tako v organizacijskem kot pravnem smislu;
- načelu obveznosti zavarovanja zavarovancev, saj je krog zavarovancev enak kot v pokojninskem zavarovanju,
- poklicne invalidnosti kot zavarovalnega primera,
- vzajemnosti in solidarnosti,
- posebnega varstva delovnih invalidov v zavarovalnem, delovnopravnem in zaposlovalnem smislu in
- zagotavljanja pravic na podlagi invalidnosti ter posebnega varstva delovnih invalidov pred odpovedjo pogodbe o zaposlitvi.

⁷ V najširšem smislu pa tudi telesne okvare, vendar po ZPIZ-2 pa za poklicne vzroke za njen nastanek ter do ureditve v predpisih o dolgotrajni negi in oskrbi tudi potrebo po stalni pomoči in postrežbi (odvisnost od druge osebe).

⁸ Glej 5. člen ZPIZ-2: iz obveznega zavarovanja se zavarovancem zagotavljajo pravice do pokojnine, pravice na podlagi invalidnosti in pravica do dodatka za pomoč in postrežbo; nadomestilo za telesno okvaro ni navedeno pod pravicami, je pa urejeno začasno v prehodnih določbah – deveti odstavek 429. člena. Sicer je pravica do invalidske pokojnine urejena v okviru V. poglavja (Invalidska pokojnina), 42. do 51. člen, pravice na podlagi invalidnosti pa v VII. poglavju (Pridobitev in odmera pravic na podlagi invalidnosti), 70. do 94. člen ZPIZ-2.

Med pravice iz (ožjega) invalidskega zavarovanja (za primer invalidnosti - zmanjšane delovne zmožnosti) so v ZPIZ-2 enako kot v ZPIZ-1, urejene:

- pravica do poklicne rehabilitacije,
- pravica do premestitve,
- pravica do dela s skrajšanim delovnim časom od polnega,
- pravica do nadomestil na podlagi invalidnosti in
- pravica do povrnitve potnih stroškov.

Pravico do dodatka za pomoč in postrežbo za primer potrebe po tuji negi in pomoči in nadomestila za telesno okvaro pa lahko opredelimo kot dodatni pravici iz obveznega zavarovanja in ju tako ne moremo šteti kot pravici iz invalidskega zavarovanja.⁹

4. PRAVICA DO INVALIDSKE POKOJNINE – DOPOLNJENE PODLAGE IN ODMERA

4.1. Spremenjeni pogoji za pridobitev pravice

Invalidska pokojnina je v skladu s 7. členom ZPIZ-2 pokojninski prejemek, ki pripada zavarovancu ob nastanku invalidnosti, če izpolnjuje pogoje v skladu s tem zakonom. Kot navedeno, ta pravica po sistematiki ni več urejena med pravicami na podlagi invalidnosti, temveč v tistem delu ZPIZ-2, kjer so urejene pravice do pokojnine.

Pravico do invalidske pokojnine, kjer so za njeno pridobitev zaostreni pogoji starosti in uvedena nova podlaga za pridobitev te pravice, pridobi v skladu z 41. členom ZPIZ-2 zavarovanec, pri katerem je nastala:

- I. kategorija invalidnosti;
- II. kategorija invalidnosti, ki mu zaradi starosti ni zagotovljena poklicana rehabilitacija, ker je **starejši od 55 let** (ZPIZ-1 - 50 let);
- **II. kategorija invalidnosti (kar je novost pri poklicni rehabilitaciji in preostali delovni zmožnosti), ki mu poklicana rehabilitacija niti za delo s krajšim delovnim časom od polnega ni zagotovljena, ker je starejši od 50 let ter**

⁹ Pravice iz obveznega zavarovanja – so osebne, materialne pravice, ki jih ni mogoče odtujiti, prenesti na drugega in podedovati. So nezastarljive, vanje pa je mogoče poseči (odvzem, zmanjšanje, omejitve) le z zakonom. Glej značilnosti pravic v 4. členu ZPIZ-2.

- II. in III. kategorija invalidnosti, ki mu ni zagotovljena ustrezna zaposlitev, ker je **dopolnil 65 let starosti** (po ZPIZ-1 je bila določena starost 61 let ženska in 63 let moški).

Pogoji dopolnjenih delovnih let pred nastankom invalidnosti za pridobitev pravice do invalidske pokojnine so v skladu z 42. členom ZPIZ-2 odvisni od vzroka za nastanek invalidnosti. V primeru nastanka invalidnosti zaradi poškodbe pri delu ali poklicne bolezni pridobi zavarovanec pravico do invalidske pokojnine ne glede na dopolnjeno pokojninsko dobo. V primeru nastanka invalidnosti zaradi posledic bolezni ali poškodbe zunaj dela, pa pridobi zavarovanec pravico do invalidske pokojnine le, če ima določen status oziroma če je dopolnil predpisano pokojninsko dobo, in sicer najmanj pokojninsko dobo, ki pokriva eno tretjino razdobja od dopolnjenega 20 leta starosti do nastanka invalidnosti.¹⁰

4.2. Nova odmera invalidske pokojnine

Invalidska pokojnina se odmeri od pokojninske osnove, izračunane na enak način kot velja v skladu s 30. do 37. členom ZPIZ-2 za odmero starostne pokojnine. Odmera invalidske pokojnine v primeru poškodbe pri delu ali poklicne bolezni, je v 47. členu določena beneficirano v višini 57, 25 % pokojninske osnove, kar ustreza po 37. členu ZPIZ-2 odmeri za 40 let pokojninske dobe.¹¹

V primeru odmere invalidske pokojnine v primeru invalidnosti, kot posledice poškodbe zunaj dela ali bolezni pa je pomembna za odmero tako dopolnjena pokojninska doba, kakor tudi starost zavarovanca ob nastanku invalidnosti. Odmerni odstotek za odmero invalidske pokojnine je v tem primeru in v primeru nastanka invalidnosti **pred dopolnjenim 65. letom starosti** sestavljen iz dveh delov in sicer na podlagi:

- dejansko dopolnjene pokojninske dobe in

¹⁰ Glede izpolnjevanja pogojev dopolnjene pokojninske dobe glej še 43. člen (mlajši invalidi), za katere veljajo blažji pogoji. Glej tudi ureditev štetja delovnih let v 44. členu, kjer je določena višja starost za zavarovance z višjo ali visokošolsko izobrazbo – 26 oziroma 29 let starosti (po ZPIZ-1 23 oziroma 26 let). Iz štetja delovnih let pa se ne izločajo več obdobja služenja vojaškega roka in obdobja, ko je bil zavarovanec prijavljen na zavodu za zaposlovanje kot brezposelna oseba ali iskalec zaposlitve.

¹¹ Tudi v obveznem invalidskem zavarovanju so dajatve v načelu odvisne od višine vplačanih prispevkov, dopolnjenih zavarovalnih obdobj, vendar tudi od bonusov v primeru zgodnje invalidske upokojitve ali pri poklicnih vzrokih za nastanek invalidnosti. Invalidska pokojnina, ki bi šla zavarovancu ob nastanku invalidnosti pa je tudi osnova za odmero nadomestil za invalidnost.

- prištete dobe (137. člen ZPIZ-2), ki je v skladu z zakonom del obdobja med nastankom invalidnosti in določeno starostjo, to je 60 (šteje se dve tretjini obdobja) oziroma 65 let (šteje se ena polovica obdobja med 60. letom in 65 letom starosti) in ki se upošteva pri odmeri invalidske pokojnine kot fiktivna doba.

Invalidska pokojnina, ki je odmerjena tudi z upoštevanjem prištete dobe, ne more presegati odmernega odstotka za invalidsko pokojnino v primeru poškodbe pri delu ali poklicne bolezni. V 48. členu ZPIZ-2 so drugače kot v ZPIZ-1 določeni minimalni odstotki za odmero invalidske pokojnine v primeru invalidnosti, kot posledice poškodbe pri delu ali poklicne bolezni. Višina minimalnih odstotkov se razlikuje glede na spol in novo določeno starost zavarovanca na dan nastanka invalidnosti. Zavarovancu, ki je postal invalid pred dopolnitvijo starosti 65 let, se invalidska pokojnina odmeri najmanj v višini 36% (moški) ali 39% (ženska) pokojninske osnove. Če je invalidnost zaradi bolezni ali poškodbe zunaj dela nastopila po dopolnitvi starosti 65 let, pa se invalidska pokojnina odmeri od pokojninske osnove najmanj v višini, določeni za odmero starostne pokojnine za 15 let zavarovalne dobe.¹²

5. INVALIDNOST KOT PODLAGA ZA PRIDOBITEV PRAVIC NA PODLAGI INVALIDNOSTI

5.1. Definicija invalidnosti, svojega poklica in preostale delovne zmožnosti

Splošna definicija invalidnosti kot zavarovanega primera je v 63. členu ZPIZ-2 ostala nespremenjena tako, da je invalidnost podana, če se zaradi sprememb v zdravstvenem stanju, kot posledice poklicnih ali nepoklicnih vzrokov za nastanek invalidnosti, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske

¹² V skladu s 138. členom ZPIZ-2 je omogočeno osebam z določenimi statusi in osebam, ki so obbolele za določenimi obolenji, da predčasno dopolnijo pogoje za pridobitev pravice do pokojnine – prišteta doba za pridobitev in odmero pravic. Ta pravica pripada zavarovancem s telesno okvaro najmanj 70%, vojaškim invalidom in civilnim invalidom vojne I. do VI. skupine, slepim in gluhim, obolelim za distrofijo in sorodnimi nevromišičnimi obolenji, obolelim za paraplegijo, cerebralno in otroško paralizo, multiplo sklerozo ter ekstrapiramidalnimi obolenji. Navedene osebne okoliščine so dopolnjene z novo, in sicer – **obolelost za rakom pred 15 letom starosti**, vendar šele od 1. januarja 2013 dalje.

rehabilitacije, zavarovancu zmanjša zmožnost za zagotovitev oziroma ohranitev delovnega mesta oziroma za poklicno napredovanje.¹³

Definicija invalidnosti je konkretizirana z opredelitvijo kategorij invalidnosti. Tudi kategorizacija invalidnosti, določena v drugem odstavku 63. člena, ki predstavlja podlago za ugotovitev preostale delovne zmožnosti in za določitev pravic iz invalidskega zavarovanja, je v ZPIZ-2 vsebinsko nespremenjena. Vendar pa je natančneje opredeljen pojem poklicne invalidnosti. Tako je preciznejše za potrebe lažjega ocenjevanja invalidnosti terminus »poklicna invalidnost« v definiciji I. kategorije zamenjan z »nezmožnostjo za opravljanje svojega poklica«, ustrezno pa je prilagojena tudi definicija III. kategorije.

Invalidnost se ocenjuje upošteva definicijo **svojega poklica**, ki je tudi ostala nespremenjena. Kot svoj poklic se tako tudi po ZPIZ-2 šteje delo na delovnem mestu, na katerega je zavarovanec razporejen in vsa druga dela, ki ustrezajo zavarovančevim telesnim in duševnim zmožnostim, za katera ima ustrezno strokovno izobrazbo, dodatno usposobljenost in delovne izkušnje, ki se zahtevajo za določeno delo, skladno z zakoni ali kolektivnimi pogodbami. Novost pa je definicija svojega poklica za zavarovance iz 15. 16. in 17. člena (samozaposleni, kmetje, družbeniki), za katere se kot svoj poklic šteje **opravljanje dejavnosti, na podlagi katere so zavarovani, pa tudi vsa dela, ki ustrezajo njihovi psihofizični zmožnosti, za katera imajo ustrezno strokovno izobrazbo, usposobljenost in delovne izkušnje**. Novost, ki je namenjena ustreznemu ocenjevanju, je tudi možnost, da zavarovanec, ki ni vključen v obvezno zavarovanje, zahteva oceno invalidnosti glede na delo, ki ga je opravljal najmanj eno leto pred nastankom invalidnosti.¹⁴

Preostala delovna zmožnost, ki se ugotavlja kot podlaga za pridobitev pravic iz invalidskega zavarovanja pri ocenjevanju invalidnosti v vsakem primeru pri II. in III. kategoriji invalidnosti, je v okviru II. kategorije dopolnjena z novo

¹³ Povzeta po 1. členu Konvencije MOD št. 159 in Priporočilu MOD št. 168.

¹⁴ Izvedenska mnenja o invalidnosti dajejo izvedenski organi Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije, ki delujejo v okviru invalidskih komisij I. in II. stopnje, senat pa mora delovati v sestavi najmanj dveh izvedencev. V postopku pred invalidsko komisijo ima pravico in dolžnost sodelovati predstavnik delodajalca. Pomembna je tudi določba o sodelovanju izvedenskih organov z osebnim in imenovanim zdravnikom in izvajalcem medicine dela. Glej peti odstavek 181. člena, pa tudi drugi odstavek 178. člena, kjer je dana legitimacija za začetek postopka za uveljavljanje pravic iz invalidskega zavarovanja tudi, sicer ob soglasju osebnega zdravnika zavarovanca, izvajalcu medicine dela. Vse navedeno pa je treba povezati še s tretjim in četrtem odstavkom 33. člena ZVZD-1 – naloge in dolžnosti izvajalca medicine dela.

vsebinsko opredelitvijo preostale delovne zmožnosti, kar širi zaposlitvene možnosti zavarovancev. Tako je preostala delovna zmožnost v 64. členu ZPIZ-2 določena kot:

- zmožnost zavarovanca, da dela s polnim delovnim časom na drugem delovnem mestu, ki ustreza njegovi strokovni izobrazbi oziroma usposobljenosti (z delovnim naporom, ki ne poslabša stopnje njegove invalidnosti), ali
- če se zavarovanec s poklicno rehabilitacijo lahko usposobi za delo na drugem delovnem mestu s polnim delovnim časom,
- ali, če zavarovanec lahko opravlja določeno delo vsaj polovico polnega delovnega časa, in kar je novost,
- **če se zavarovanec lahko s poklicno rehabilitacijo usposobi za drugo delo najmanj 4 ure dnevno,**

kar širi tudi možnost poklicne rehabilitacije.

5.2. Poklicni in nepoklicni vzroki za nastanek zavarovanega primera

Osebni riziki lahko vsak posebej ali kombinirano povzročajo invalidnost. Osebnih rizikov delimo na poklicne rizike, to so poškodbe pri delu in poklicne bolezni¹⁵, in splošne, nepoklicne rizike, to so poškodbe »izven« dela in bolezni. Vzrok za nastanek invalidnosti je pomemben pri presoji pogojev za pridobitev in odmero pravic iz invalidskega zavarovanja, saj so določeni pogoji pri poklicnih vzrokih za nastanek invalidnosti beneficirani, odmera dajatev pa ugodnejša. ZPIZ-2 enako kot ZPIZ-1 definira samo poškodbo pri delu in poklicno bolezen, poškodbo »izven« dela pa preimenuje v poškodbo »zunaj« dela.

V 66. členu pa je zožena definicija poškodbe zunaj dela. Po ZPIZ-1 je definicija zajemala kot poškodbo pri delu tudi poškodbo zadobljeno na redni poti na delo ali nazaj. Sedaj se taka poškodba šteje kot poškodba pri delu le v primeru, če je zadobljena na taki poti, vendar le pod pogojem, če delodajalec organizira tovrsten prevoz. Tak pogoj bistveno oži število poškodb pri delu in s tem tudi zaostčuje pogoje za pridobitev pravic na podlagi invalidnosti (vključno s pogoji za pravico do invalidske pokojnine) in niža odmero teh pravic, kar velja tudi za obvezno zdravstveno zavarovanje. Je pa v sistemu, in sicer v 67. členu še vedno

¹⁵ Lista poklicnih bolezni je določena v Pravilniku o seznamu poklicnih bolezni (Uradni list RS, št. 85/2003). Samo poklicne bolezni iz tega seznama se upoštevajo v postopkih uveljavljanja pravic iz invalidskega zavarovanja pa tudi obveznega zdravstvenega zavarovanja.

določena arhaična definicija poškodbe pri delu kot poškodbe, nastale v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenega varstva.

5.3. Drugo delovno mesto

Pri opredelitvi drugega delovnega mesta gre za »ustrezno« delovno mesto, na katerem zavarovanec lahko dela po nastanku invalidnosti glede na kategorijo invalidnosti in preostalo delovno zmožnost ter strokovno izobrazbo oziroma usposobljenost. Drugo delovno mesto mora ustrezati zdravstvenemu stanju zavarovanca oziroma značaju spremembe v njegovem zdravstvenem stanju, saj stopnje invalidnosti ne sme poslabšati. Definicija v 64. členu je ostala nespremenjena, pri njeni uporabi pa je treba upoštevati še prvi odstavek 101. člena ZPIZ-1 in 40 člen ZZRZI.

5.4. Splošni pogoji za pridobitev pravic na podlagi invalidnosti

Pravice na podlagi II. in III. kategorije invalidnosti pridobi zavarovanec v skladu s 69. členom ZPIZ-2, če ob nastanku invalidnosti še ni dopolnil starosti, usklajene s starostjo za pridobitev pravice do starostne pokojnine, določene v 27. členu, to je **65 let** in:

- je vključen v obvezno zavarovanje – ne glede na dopolnjeno pokojninsko dobo,
- ni vključen v obvezno zavarovanje – če izpolnjuje pogoje zavarovalne oziroma pokojninske dobe za pridobitev pravice do invalidske pokojnine, določene v 42. in 43. členu ZPIZ-2.

Zavarovanci, ki so obvezno zavarovani, pridobijo vse pravice na podlagi I., II. in III. kategorije invalidnosti in kar je novost, ne glede na zavarovalno podlago.¹⁶ V okviru splošnih pogojev torej ni več razlikovanja med različnimi kategorijami zavarovancev glede vrste pravic na podlagi invalidnosti Tako je rešena problematika 66. člena ZPIZ-1, ki je diferenciral pridobitev pravic na podlagi invalidnosti glede na zavarovalno podlago.

¹⁶ Drugi in tretji odstavek 66. člena ZPIZ-1. Glej tudi 401. člen, ki ureja pravice iz zavarovanja za ožji obseg; zavarovanci, ki so bili pretežni del zavarovalne dobe zavarovani za ožji obseg pravic, nimajo poleg drugih tudi pravic na podlagi invalidnost II. in III. kategorije.

5.5. Pravice na podlagi invalidnosti

V invalidskem zavarovanju se tudi po novi pravni ureditvi zagotavljajo naslednje pravice, upošteva se kategorijo invalidnosti in ne glede na vzrok za nastanek invalidnosti:

- **pravica do poklicne rehabilitacije**¹⁷ – prvi odstavek 72. člena (in nadomestil za čas pred poklicno rehabilitacijo in med njo ter začasni nadomestil po poklicni rehabilitaciji), ki gre zavarovancu na podlagi II. kategorije, če je invalidnost nastala do **dopolnjenega 55. leta starosti** in preostale delovne zmožnosti, ker bi se lahko usposobil za delo s polnim delovnim časom;
- kot novost **pravica do poklicne rehabilitacije v primeru zavarovanja**, pri katerem je podana II. kategorija, ki na dan nastanka invalidnosti **še ni dopolnil 50 let**, pa bi se lahko usposobil za drugo delo, ki ga bo opravljal najmanj štiri ure dnevno - drugi odstavek 72. člena;
- **pravica do premestitve na drugo delovno mesto** - 81. člen (in nadomestila za invalidnost), ki gre zavarovancu II. kategorije po končani poklicni rehabilitaciji, II. kategorije s preostalo delovno zmožnostjo, pri katerem je nastala invalidnost po dopolnjenem 55. letu starosti, II. kategorije in III. kategorije, ko je poklicna zmožnost zmanjšana za manj kot 50% ali če lahko zavarovanec dela na drugem delovnem mestu s polnim delovnim časom;
- **pravica do dela z delovnim časom najmanj štiri ure dnevno oziroma dvajset ur tedensko** - 86. člen (in delnega nadomestila¹⁸), ki gre zavarovancu II. kategorije po dopolnjenem 55. letu starosti s preostalo delovno zmožnostjo, II. kategorije pred 50. letom starosti, ki se je usposobil za delo s krajšim delovnim časom in III. kategorije invalidnosti, ko zavarovanec ne more več delati s polnim delovnim časom, temveč le z delovnim časom, krajšim od polnega.¹⁹

¹⁷ Zanimivo je, da je v 72. členu ZPIZ-2 spremenjena gradacija oblik poklicne rehabilitacije, ki naj bi bila temeljna pravica na podlagi invalidnosti, tako da so poudarjene nižje in kratkotrajne oblike le-te, kar bi lahko opredelili kot korak nazaj v pravni ureditvi te pravice. Je pa tudi res, da se ta pravica v postopkih ocenjevanja individualizira ob upoštevanju rehabilitacijske stroke, upošteva se zavarovanceve zmožnosti in njegove želje – izbira pravice do poklicne rehabilitacije namesto drugih pravic na podlagi invalidnosti. Glej tudi četrti in peti odstavek 181. člena, ki ureja delo izvedenskih organov zavoda.

¹⁸ Delna invalidska pokojnina, ki je pripadala zavarovancu III. kategorije s pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega, se je v skladu s 84. členom ZPIZ-2 preimenovala v »**delno nadomestilo**«. Preimenovanje ustreza namenu, vsebini in tretmanu, saj gre za eno od nadomestil za invalidnost.

¹⁹ Zavarovanec, ki pridobi katero od zgoraj naštetih pravic na podlagi invalidnosti, je v skladu s 7. členom ZPIZ-2 delovni invalid. S pridobitvijo tega statusa ima tudi status invalida v skladu s predpisi o usposabljanju in zaposlovanju invalidov, konkretno s 3. členom ZZRZI. Glede tega,

Poleg naštetih nadomestil se k pravicam, ki zagotavljajo zaposlitev s pripadajočimi nadomestili, prizna še **pravica do nadomestil za invalidnost** zavarovancem s priznano pravico do preместitve po končani rehabilitaciji ter delovnim invalidom II. kategorije invalidnosti, ki je nastala po dopolnjenem 55. letu starosti, ali invalidnosti III. kategorije z omejeno in/ali spremenjeno delovno zmožnostjo, če gre za poseben delovno pravni status zavarovanca, in sicer:

- je bil zavarovanec ob nastanku invalidnosti brezposeln ali ni bil zavarovan,
- če mu je prenehalo delovno razmerje brez volje ali krivde ali na podlagi pozitivnega mnenja komisije za ugotavljanje podlage za odpoved pogodbe o zaposlitvi,
- če je delovno razmerje prekinil po lastni volji ali krivdi.

Višina teh nadomestil (odmerni odstotek) je odvisna od stopnje invalidnosti in delovno pravne situacije zavarovanca, tako kot je to določeno v 85. členu ZPIZ-2.

Sicer pa velja posebej omeniti, da so nekatera nadomestila za invalidnost urejena tako, da je njihova odmera za zavarovance stimulatívnejša v zvezi z vsebinskimi, naturalnimi pravicami na podlagi invalidnosti. Navedeno velja za pravico do nadomestila za čas poklicne rehabilitacije, ki se v skladu z 80. členom odmeri v višini **130% invalidske pokojnine** (prej 100%), ki bi pripadala zavarovancu na dan nastanka invalidnosti, in nadomestilo za invalidnost, ki gre zavarovancu, ki se zaposli na drugem delovnem mestu. To nadomestilo se zavarovancu odmeri po novem v skladu s 86. členom v višini **35%** (prej 25%) od tako določene osnove.

5.6. Trajanje pravic na podlagi invalidnosti in kontrolni pregledi

Na podlagi invalidnosti pridobljene pravice v skladu s 126. členom trajajo, dokler traja stanje invalidnosti, na podlagi katerega je bila pridobljena pravica, razen v primerih izgube ali omejitev uživanja pravic, določenih z zakonom. Upošteva se na-

katere osebe se štejejo kot varovane osebe - invalidi v zaposlitvi, je treba upoštevati tudi Navodilo o izpolnjevanju obrazca prijave v zavarovanje za invalide (Uradni list RS, št. 10/05 in 43/05). Posebej velja opozoriti na pomembnost 3. in 4. člena navodila, kjer so podrobneje opredeljeni (ZZRZ) zavarovanci – invalidi.

Status delovnega invalida je pomemben tudi zaradi delovno pravnega položaja zavarovanca, saj so v skladu z določbami ZDR-1 invalidi varovani v okviru prepovedi diskriminacije pri iskanju zaposlitve, sklepanju pogodbe o zaposlitvi, v času njenega trajanja in v zvezi s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi. Deležni so tudi posebnega varstva in varstva pred odpovedjo pogodbe o zaposlitvi v skladu z delovno pravnimi predpisi, invalidnost pa je sama po sebi neutemeljen razlog za odpoved pogodbe o zaposlitvi.

vedeno in elemente definicije invalidnosti, so v 94. členu ZPIZ-1 urejeni **kontrolni pregledi**, ki so posledica opustitve trajnosti sprememb v zdravstvenem stanju in ki so kot del postopka za uveljavljanje pravic obvezni v primerih, ko se pravice na podlagi invalidnosti pridobijo pred dopolnjenim 45. letom starosti, kar je enako določena starost kot v ZPIZ-1. Kontrolni pregledi, s katerimi se ugotavlja stanje invalidnosti, se opravljajo praviloma najmanj enkrat na vsakih pet let, lahko tudi v krajših oziroma daljših obdobjih. Kontrolni pregled se lahko določi tudi po dopolnitvi 45. leta starosti. Lahko pa invalidska komisija tudi ugotovi, da kontrolni pregled ne glede na starost zavarovanca sploh ni potreben, če je njegovo zdravstveno stanje dokončno in ni mogoče pričakovati sprememb v zdravstvenem stanju, ki bi vplivale na kategorijo invalidnosti. Glede na navedeno je odreditev kontrolnega pregleda sestavni del izvedenskega mnenja in tudi dispozitiva odločbe o pravici na podlagi invalidnosti (vključno s pravico do invalidske pokojnine) in izven tega postopka do uveljavitve ZPIZ-2 ni bilo podlage, da bi bil delovni invalid pozvan na kontrolni pregled.

Novost, ki je določena v okviru ureditve kontrolnih pregledov, je s tem v zvezi uvedba aktivne legitimacije Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. Na tej podlagi bo lahko zavod kadarkoli pozval zavarovanca na kontrolni pregled, čeprav ta ni bil odrejen z odločbo, izdano v upravnem postopku. Navedeno aktivno legitimacijo bo možno uporabiti tudi v primeru, ko bo osebni zdravnik ali izvajalec medicine dela ugotovil, da se je spremenilo stanje delovne zmožnosti in bo o tem na podlagi obveznega sodelovanja z izvedenskimi organi, obvestil zavod.²⁰

6. URESNIČEVANJE PRAVIC NA PODLAGI INVALIDNOSTI – DOLŽNOSTI DELODAJALCEV

ZPIZ-2 na različnih mestih, kjer je urejena posamezna pravica na podlagi invalidnosti, določa obveznost delodajalca, da zagotovi pravico, to je pravico do poklicne rehabilitacije, pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega in pravico do

²⁰ V primeru, da zavarovanec brez opravičljivega razloga ne pride na kontrolni pregled v enem mesecu od dneva, določenega za kontrolni pregled, se mu ustavi izplačevanje zapadlih mesečnih zneskov prejemkov iz invalidskega zavarovanja. Zadržani mesečni zneski se mu izplačajo, če pride na pregled v enem mesecu od dneva, ki je bil določen za pregled. Če pa pride na pregled po preteku enomesečnega roka, se zadržani mesečni zneski prejemkov ne izplačajo, novi prejemki pa se pričnejo izplačevati šele od prvega dne naslednjega meseca po opravljenem kontrolnem pregledu. Glej 127. člen.

prememitve. Tako je v 79. členu ZPIZ-2 posebej določena dolžnost delodajalca, da zagotovi poklicno rehabilitacijo zavarovancu, s katerim ima sklenjeno delovno razmerje (v Republiki Sloveniji) in pri katerem je bil zaposlen v času nastanka invalidnosti, pravico do prememitve v 81. členu in pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega v 82. členu.

ZPIZ-2 pa v nasprotju z ZPIZ-1 neposredno ne ureja načinov in postopkov delodajalca v zvezi z zagotovitvijo pravic delovnega invalida. Prav tako ne določa več načinov prenehanja delovnega razmerja oziroma odpovedi pogodbe o zaposlitvi za nedoločen čas brez ponudbe nove pogodbe o zaposlitvi. Vendar navedeno ne pomeni pravne praznine, saj so ti postopki na podlagi določbe tretjega odstavka 429. člena ZPIZ-2 tudi po uveljavitvi ZPIZ-2 urejeni tako, da se določbe 101. do 104. člena ZPIZ-1, ki urejajo zagotovitev pravic in prenehanje delovnega razmerja delovnemu invalidu v prehodnem obdobju, uporabljajo do ureditve v zakonu, ki ureja zaposlitveno rehabilitacijo in zaposlovanje invalidov – ZZRZI.

Ob tem velja poudariti, da ZZRZI v z novelo ZZRZI-C spremenjenem 40. členu sicer že ureja dolžnosti delodajalca oziroma delodajalčev način zagotovitve drugega ustreznega dela delovnemu invalidu - in invalidu, ki nima tega statusa. Iz vsega navedenega torej izhaja, da so določbe 101. člena (dolžnosti delodajalca in postopki za zagotovitev pravic), 102. člena (odpoved pogodbe o zaposlitvi), 103. člena (odpoved pogodbe o zaposlitvi) in 104. člena ZPIZ-1 (pravice delovnega invalida v primeru odpovedi) povezane z določbami 40. člena ZZRZI ter določbami novega ZDR-1, ki urejajo varstvo invalidov, pravice delovnih invalidov, ki jih mora zagotavljati delodajalec v 195. členu, odpovedni razlog in posebno varstvo pred odpovedjo pogodbe o zaposlitvi delovnim invalidom (in invalidom, ki nimajo tega statusa) v 116. členu. Je pa zanimivo, da ZPIZ-2 v 85. členu še vedno omenja komisijo za ugotovitev podlag za odpoved pogodbe o zaposlitvi.

7. PREHODNO OBDOBJE

Pravna ureditev prehodnega obdobja je za uveljavitev novih predpisov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju izredno pomembna, saj gre za dolgoročen sistem, v okviru katerega morajo biti varovane pridobljene in v določenem prilogitvenem obdobju tudi pričakovane pravice. Tako se s prehodnimi obdobji zagotavlja možnost zavarovancem, da pod določenimi pogoji uveljavljajo pravice na

podlagi prejšnjega zakona, tistim, ki so že uveljavili pravice pa zagotavlja uživanje pravic v nespremenjenem obsegu.

Upošteva načelo varstva pričakovanih pravic ZPIZ-2 v četrtem odstavku 394. člena zagotavlja pravico delovnih invalidov II. in III. kategorije, če jim na dan 31. 12. 2012 manjka manj kot tri leta pokojninske dobe in tri leta starosti za pridobitev pravice po ZPIZ-1, da se lahko upokojijo po ZPIZ-1, ko izpolnijo pogoje. Enako velja tudi za delovne invalide, ki so bili na navedeni dan prijavljeni na Zavodu RS za zaposlovanje, pa jim je za izpolnitev pogojev za pridobitev pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1 manjkalo do pet let starosti in pet let pokojninske dobe ali manj. Tudi ti se lahko upokojijo po ZPIZ-1, ko izpolnijo pogoje.

Poudariti pa velja še, da ZPIZ-2 na podlagi načela varstva pridobljenih pravic v 396. členu določa, da uživalci pravic na podlagi preostale delovne zmožnosti (II. in III. kategorija invalidnosti), uveljavljenih po predpisih, ki so se uporabljali do 31. decembra 2002 - ZPIZ, in uživalci pravic na podlagi preostale delovne zmožnosti (II. in III. kategorije invalidnosti) po ZPIZ-1 obdržijo te pravice v nespremenjenem obsegu tudi po uveljavitvi tega zakona. Pri tem je pomembna določba, da se denarna nadomestila navedenim uživalcem usklajujejo enako, kot se usklajujejo pokojnine po tem zakonu, ter le-ti lahko pridobijo pravice po tem zakonu le v primeru poslabšanja že ugotovljene invalidnosti ali nastanka nove invalidnosti.

Je pa treba opozoriti na novost, ki je prejšnji prepisi niso poznali in ki je določena v četrtem odstavku 396. člena. V skladu z navedeno določbo se **delovnim invalidom, ki na dan 31. decembra 2012 niso v delovnem razmerju ali niso obvezno zavarovani, so pa prejemniki nadomestil iz invalidskega zavarovanja in izpolnjujejo pogoje za priznanje pravice do starostne pokojnine** po predpisih, ki so veljali do uveljavitve tega zakona, z uveljavitvijo pravice do pokojnine oziroma **najkasneje s 1. majem 2013 preneha izplačevati nadomestilo iz invalidskega zavarovanja, če do tega datuma ne uveljavijo pravice do pokojnine.**²¹

²¹ Glej tudi 397. člen ZPIZ-2 (pravice invalidov III. kategorije ob izpolnjevanju pretežnosti zavarovanja za širši obseg pravic po ZPIZ-1), 401. člen ZPIZ-2 (pravice iz zavarovanja za ožji obseg) in 403. člen v zvezi z devetim odstavkom 429. člena (invalidnina za telesno okvaro kot posledica poklicnih vzrokov v prehodnem obdobju).

8. SKLEP

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je bil uveljavljen s 1. januarjem 2013 – ZPIZ-2, ni bistveno posegel v sistem in temeljne postulate invalidskega zavarovanja. V tehničnem smislu je posegel le v nekatere podlage za pridobitev pravic na podlagi invalidnosti in institute pravne ureditve tega zavarovanja, ki je, čeprav je utemeljeno na načelu enotnosti v pravnourejalnem in izvajalskem pomenu, samostojna panoga socialnega zavarovanja. Novi zakon torej sledi temeljnim ciljem reforme invalidskega zavarovanja iz leta 2000, ki dajejo na področju uveljavljanja in uresničevanja pravic na podlagi invalidnosti ustrezne rezultate. Tako je pravna ureditev pravic na podlagi invalidnosti vsebinsko ostala nespremenjena, razen ukinitve dodatne pravice do nadomestila za telesno okvaro, ki je bila že pri pripravi prejšnjih zakonov predmet razmisleka o njeni umeščenosti v sistem obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Novi zakon, poleg tega da usklajuje pogoje starosti za pridobitev pravice do invalidske pokojnine in pravic na podlagi invalidnosti z višjimi starostmi v pokojninskem zavarovanju, drugače in stimulatивnejše ureja pravico do poklicne rehabilitacije in dopolnjuje sistem nadomestil za invalidnost tako, da bodo nadomestila stimulatивnejša za vstop v poklicno rehabilitacijo in zaposlitev na podlagi ustreznega dela po nastanku invalidnosti. Na ustrezen način ureja celoten obseg pravic na podlag invalidnosti za vse kategorije zavarovancev, ne glede na zavarovalno podlago. Ob tem je novi zakon odpravil nekatere pomanjkljivosti v definiciji invalidnosti in njenih koreletnih definicijah z namenom ustreznega ocenjevanja invalidnosti z vidika zdravstvenih sprememb in zmožnostjo opravljanja svojega poklica zavarovanca. Na novo je uredil tudi status izvedenskih organov – invalidskih komisij in zdravnikov posameznikov ter njihovo sodelovanje z osebnimi in imenovanimi zdravniki, z medicino dela oziroma izvajalci medicine dela.

Ustrezno načelu pričakovanih in pridobljenih pravic delovnih invalidov, ki so imeli ta status na 31. 12. 2012, pa je v prehodnem obdobju urejen tudi njihov položaj glede uveljavljanja pravice do starostne pokojnine po ZPIZ-1 in zagotovljene pravice, pridobljene po prejšnjih zakonih.

PRAVNI VIRI:

Zakon o delovnih razmerjih - ZDR-1, Uradni list RS, št. 21/2013.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, uradno prečiščeno besedilo - ZPIZ-1 UPB4, Uradni list RS, št. 109/06.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju - ZPIZ-2, Uradni list RS, št. 96/2012.

Zakon o varnosti in zdravju pri delu - ZVZD-1, Uradni list RS, št. 43/2011.

Zakon o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov - ZZRZI-UPB2, Uradni list RS, št. 16/07 in Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji - ZZRZI-C, Uradni list RS, št. 87/2011.

PRAVNA LITERATURA:

Vodnik po pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja z besedilom zakona (ZPIZ-2), skupina avtorjev, Inštitut za delo pri Pravni fakulteti v Ljubljani in ZVD Zavod za varstvo pri delu d.d., Ljubljana, 2013.

Zbirka Konvencij Mednarodne organizacije dela (MOD) s komentarjem, skupina avtorjev, Inštitut za delo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, GV Založba, d.o.o., Ljubljana, november 2006.

Modernizacija pokojninskega sistema v Republiki Sloveniji, Varna starost za vse generacije, MDDSZ, 25.09.2009.

Zakonodajna gradiva k ZPIZ-2, MDDSZ, Ljubljana 2011, 2012.

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju s komentarjem, skupina avtorjev, GV Založba, Ljubljana 2000.

Zakon o varnosti in zdravju pri delu, Uvodna pojasnila, Miran, Kalčič, Ana, Lozar, GV Založba, ZVD Zavod za varstvo pri delu, Ljubljana 2011.

THE CHANGED LEGAL POSITION OF PERSONS WITH WORK-RELATED DISABILITIES

Miran Kalčič*

SUMMARY

With the implementation of the Pension and Disability Act - ZPIZ 1 on January 1, 2000 the legal regulations of the compulsory disability insurance were thoroughly reformed. Interventions into the system of compulsory disability insurance with its newly introduced institutes on the new regulation of security and health at work and in anticipation of a new legal regulation of the employment relationships came into force on January 1, 2003. They thoroughly intervened into the system and the institutes of disability insurance. The reformed system has brought and is still bringing the expected effects.

Considering the above, the new Pension and Disability Insurance Act ZPIZ-2 which came into force on January 1, 2013 has not significantly interfered with the system of compulsory disability insurance; it has merely adapted it to some new developments and findings from practice of a more than a decade long implementation of the reformed disability insurance. It did not change the contents but only the basis and some conditions required for the acquisition of rights as well as the institutes of legal regulation of the disability insurance. Technically and in order to facilitate evaluation of occupational disability, it introduced a new concept of the 'remaining work capacity' and also regulated some other institutes in a more adequate way. Regarding the age, general terms and conditions for the acquisition of the rights on the basis of disability, including the conditions for entitlement to disability pension have been adjusted to the newly adopted conditions necessary for acquiring old-age pension. The right to occupational rehabilitation has been amended and more stimulating disability benefits for some work-related disabled workers for the duration of occupational rehabilitation or work at another workplace have been

* Miran Kalčič, LL, Member of the Management Board and Executive Director, Institute of Occupational Safety Ltd., Slovenia
miran.kalcic@zvd.si

introduced, both with the purpose to make the right to occupational rehabilitation the most important right arising from work-related disability.

In addition to these interventions into the regulation of disability insurance, the insurance case of physical impairment has been abolished; however, the compensation for physical disability due to occupational injury or occupational disease has been temporarily preserved as an additional right arising from disability insurance in broader sense for as long as the new regulations on protection of disabled persons will be prepared. There are also changes regarding control medical check-ups, where the Pension and Disability Insurance Institute has active legitimation also outside the procedure, for expert bodies and their cooperation with the expert bodies of the health insurance, specialist services and rehabilitation centers and providers of occupational medicine.

In its legal part, the new law also abolished some technical shortcomings which proved to be an obstacle in the practice, all with the purpose of more effective implementation of disability insurance. The Act further regulates the transitional period in the sense of protecting the acquired rights of the persons with work-related disabilities under previous regulations in the same extent and guarantees the same protection of the expected rights of the disabled workers as the ZPIZ-1